

CD KLASSIEK

Duitse vreugde
Barokke componisten

Het label Chandos brengt een frisse opname van Duitse barokmuziek met als thema vreugde. De titel zou kunnen verwijzen naar componist Philipp Heinrich Erlebach (1657-1714) en diens dubbele collectie aria's, *Harmonische Freude musikalischer Freude*. Nergens op de cd wordt echter Erlebach vermeld.

De musici van Austral Harmony blikken meerdere *Jesu, meine Freude* koraalpreludes in, waaronder uiteraard die van Bach (BWV 713a). Over die *Freude* gaat het dus, de paasvreugde die ontspringt aan het besef door Christus gered te worden en opnieuw met God verzoend te leven.

Op deze cd wordt die veelstemmige 'ode aan de vreugde' aangebracht door een aantal tijdgenoten en navolgers van Bach, waarmee de luisteraar tegelijk ook een interessante staalkaart krijgt van de Duitse kerkmuziek van toen.

Het Australische trio voert de muziek uit op een klein pijporgel in combinatie met hobo en trompet. Meestal gaat het om

koraalvoorspelen die dan op het orgel worden uitgevoerd. Die werkwijze was enigszins gebruikelijk voor kerkmuziek aan het begin van de zeventiende eeuw.

In elk geval kan men er donder op zeggen dat we vandaag in de versie van het jonge ensemble Austral Harmony een veel perfecter vertolking krijgt dan eertijds het geval was in Jena, in Halle of in Lippstadt. Of in Leipzig, waar Kauffmann in 1722 meedong naar het ambt van *Kapellmeister*, maar geklopt werd door Johann Sebastian Bach. Blijkbaar hinderde dat de vriendschap toch niet, want Bach zond later meerdere van zijn zonen naar Kauffmann.

Ook Kauffmanns leerling Johann Tobias Krebs (1690-1762) is met drie werkjes vertegenwoordigd. Bachleerling Gottfried August Homilius (1714-1785) is bekend van zijn religieuze muziek. Hij toont zich een meester in tot expressie brengen van de menselijke gevoelens. In die zin kondigt Homilius dan ook al de romantiek aan. Bachleerling Johann Ludwig Krebs (1713-1780) was daarentegen 'een generatie te laat geboren', want het geleerde contrapunt werd nu als ouderwets beschouwd.

Alles bijeen is deze *Harmonische Freude* dus een heuse ontdekking en een aanrader. (JC)

Harmonische Freude. Works for Baroque Oboe, Trumpet and Chamber Organ, door Austral Harmony, Chandos, CHAN 0809, 22,50 euro.

CD KLASSIEK

Nachtelijke troost
Bach & Chopin

Een compilatie met schitterende solostukken voor piano door de Britse pianist James Rhodes schoot pijlsnel omhoog in de hitlijsten, terwijl het toch om overbekende stukken gaat van vooral Bach en Chopin. Het is dan ook een wonderlijke verzameling muziek, deze cd, en nog ongemeen sterk vertolkt ook.

Rhodes, geboren in 1975, is een ster, maar heeft ook een bijzonder verhaal. De man was jarenlang psychiatrisch patiënt en lijdt tot op vandaag aan psychiatrische stoornissen als gevolg van seksueel misbruik in zijn jeugd

door een leraar. James Rhodes koos werken uit die hem in zijn zwartste momenten troost boden, bijvoorbeeld tijdens slapeloze nachten.

Bachs beroemde *Chaconne*, voor piano bewerkt door Federico Busoni (1866-1924), is zo'n werk. Rhodes kiest vooral Bach en ook enkele sterke stukken van Chopin. Hij spiegelt zich graag aan de eerstgenoemde componist die in zijn leven groot lijden doormaakte, maar bleef investeren in wonderlijke kunst.

James Rhodes relateert het geestelijke lijden van componisten als Schumann (die een zelfmoordpoging ondernam en in een gesticht overleed) of Beethoven (die chronisch depressief was). Hun werk toont aan hoe zij boven anderen uittorenen. (EDS)

Inside Tracks. The James Rhodes Mix Tape, door James Rhodes (piano), Signum, SIGCD425, 22,50 euro.

BOEK GESCHIEDENIS

Volkerenmoord
Timothy Snyder

Zwarte aarde is een bodemsoort waarvoor internationaal de Russische term *tsjerno-zjom* wordt gebruikt. Het betreft een opmerkelijk donkere grond, rijk aan organische stof, die in de steppen van Oekraïne en Rusland te vinden is. Timothy Snyder gebruikt dus niet toevallig *Zwarte aarde* als ti-

tel voor zijn boek over de uitroeiing van de Joden.

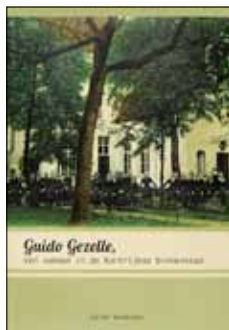
Snyder is gespecialiseerd in de Holocaust en Oost-Europa en is als hoogleraar verbonden aan Yale-universiteit. Zijn boek *Bloodlands. Europe Between Hitler and Stalin* uit 2010 werd meermaals bekroond.

De nadruk ligt op Oost-Europa. Zonder de invasie van de nazi's zou er nooit een groot-schalige genocide geweest zijn, stelt Snyder. Hij graaft eerst in Hitlers denkbeelden. Een koloniale oorlog om de Duitsers meer *Lebensraum* te verschaffen was voor hem onvermijdelijk. Door de vernietiging van de staatsstructuren in Oost-Europa werd het perfecte vacuüm gecreëerd voor de Holocaust. Gebruikmakend van pas ontdekt bronnenmateriaal, schetst Snyder een alomvattend beeld van de daders, de zeldzame helden en de talrijke slachtoffers die vielen op de zwarte aarde van Oost-Europa.

In het laatste, aangrijpende hoofdstuk probeert de historicus lessen te trekken en corrigeert hij de bestaande theorieën van linkse en rechtse denkers over de opkomst van het nazisme. Al te vaak wordt dat voorgesteld als een moderne staat. Het was echter, benadrukt Snyder, het bewuste beleid van nazi-Duitsland om kunstmatig omstandigheden van staatsvernietiging te scheppen. In dat vacuüm vinden schendingen en volkerenmoorden plaats. Volgens Snyder vindt hetzelfde vandaag plaats in het Midden-Oosten. (EDS)

Timothy Snyder, *Zwarte aarde. Geschiedenis van de Holocaust*, Ambo/Anthos, Amsterdam, 2015, 475 blz., 29,99 euro, ISBN 978 90 2633 131 2.

BOEK LITERATUUR

Kortrijkzaan
Julien Vermeulen

Op 27 november 1899 stierf priester-dichter Guido Gezelle in Brugge, waar hij ook geboren was. In april had hij nog een aanstelling aanvaard als geestelijk raadsman in een kloos-

ter van Engelse kanunnikessen in Brugge en was hij dus verhuisd naar zijn geboortestad, ook al had hij er amper de kracht voor.

Een kwarteeuw – een groot deel van zijn actieve leven als dichter en pastor – bracht Gezelle dus door in de binnenstad van Kortrijk, in een geïndustrialiseerde provincie stad, al dichtte hij veel over de natuur en het platteland.

Literatuurhistoricus Julien Vermeulen sabelt in een lezenswaardig werk allerlei mythes over de priester-dichter neer. Dat doet hij door de wereld van het negentiende-eeuwse Kortrijk te reconstrueren, waarbij de lezer ontdekt dat het toen een bij uitstek Franstalige stad was. Dat is de context van heel wat gelegenheidsgedichten, zoals op doodsprentjes van zijn hand.

Het uitgesproken provincialistische West-Vlaamse karakter en de conservatieve devotie van de dichter belemmerde elke internationale uitstraling. De vraag is dan ook of Gezelle in een ontkenkelijkt Vlaams landschap nog een betekenis kan hebben. Rest alleszins een boeiende regionale geschiedenis. (EDS)

Julien Vermeulen, *Guido Gezelle. Een vakman in de Kortrijkse binnenstad*, Guido Gezellekring, Kortrijk, 2015, eigen beheer, 231 blz., D/2015/13.628/2 is verkrijgbaar via 056 22 24 03 of julien.vermeulen@village.uunet.be.

BOEK ACTUALITEIT

Puntig voor Charlie
Emmanuel Todd

Na de aanslagen op het satirische weekblad *Charlie Hebdo* en een Joodse supermarkt in Parijs begin dit jaar trokken miljoenen mensen de straat op. Velen scandeerden toen: „Je suis Charlie.” Dat ergerde de Franse historicus, demograaf en opiniemaker Emmanuel Todd. Wie is Charlie eigenlijk en wat vertegenwoordigt hij, vroeg hij zich en hij schreef er op basis van eerder onderzoek het puntige essay *Wie is Charlie? Xenofobie en de nieuwe middenklasse* over. Het is een boek vol scherpe stellingen en een heuse cultuurkritiek.

Todd probeert de economische, politieke, religieuze en sociologische krachten in kaart te brengen die tot de huidige toestand hebben geleid, in een poging de weg terug te vinden naar een stabiele en harmonieuze samenleving. Zijn achtergrond is weliswaar Frans, maar voor dit essay past de auteur zijn inzicht ook toe op andere Europese landen.

Een van zijn uitgangspunten is dat Europa een religieuze crisis doormaakt. Todd stelt vast dat op korte tijd de godsdienstige praktijk van 33 naar 6 procent terugviel (in België naar 4 procent). Die voor hem terminale crisis bracht xenofobie voort, de angst voor de islam. „Wij moeten de godsdienst ernstig nemen, vooral als hij verdwijnt”, zo luidt Todds provocerende stelling.

In eerder werk lanceerde Todd de term 'zombiekatholieken', mensen die voorheen katholiek waren, niet langer religieus zijn en toch blijven hangen in de katholieke cultuurwereld. Dat leidt tot vervreemding, volgens Todd een van de oorzaken van de opkomst van de nationalistische partijen in Vlaanderen.

Emmanuel Todd, telg van een Frans-Joodse familie en verwant met de grote antropoloog Clau-

de Lévi-Strauss, is geen fan van het katholicisme. Toch stelt hij: „We moeten beseffen dat, als een deel van de jeugd smacht naar zingeving, naar iets religieus, iedere verdere stigmatisering als schuldige de islam alleen maar aantrekkelijker zal maken als uitweg.”

Twee opties blijven dan over, ofwel een confrontatie met de islam, ofwel de dialoog. Het probleem is dat Europa wegzinkt in een soort collectief narcisme, waardoor de dialoog niet mogelijk is. De auteur pleit voor meer assimilatie, maar hij vreest ook een ontregeling van het hele systeem. In die zin is *Wie is Charlie?* een pessimistisch boek. (EDS)

Emmanuel Todd, *Wie is Charlie? Xenofobie en de nieuwe middenklasse*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2015, 22,50 euro, ISBN 978 90 2349 655 7.